

gospodarske, obertnijske in národske.

Ishajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

V Ljubljani v saboto 31. oktobra 1857.

Dobro je kersnico sejati.

Tukaj je med ljudmi govoriča, da repa, ki se kersni dan seje, vselej dobro obrodi. Torej sem tudi poskusil, nekoliko repe vsejati na kersni večer, ki se tudi od tod kersnica (kresnica) zove.

Za to rabo je bil preoran kosček celine, ki je sila pusta bila, da ni skoraj nič trave prirasti moglo, toda ta prostor je bil na debelo pognojen.

Zavoljo suše se je le sèm ter tje kaka repa pokazala, ki so jo bolhe pikale, pa vendar ne ugonobile. Dež je večkrat pičlo perosil, zemlje pa ni nikdar čez leto premočil, torej se tu ni bilo kersnice nadjati. Ti isti prostor se s pepelom potrese, vnovič repa vseje in z matiko zadela, vendar tako, da se kersnica, kjer je ktera bila, ni smela poškodovati.

Komaj pa repa ozeleni, jo bolhe do čistega pozučajo. Njivica se v tretjič z repnim semenom oseje, pa je bila zopet bolham prijeten oblizek, — le korenina, ki je bila vsa ostaréla in je bila kaj redka, bolham ne dopada. Ona dolgo dolgo zedi, kar jame repnik poganjati in široke pleše okrog sebe pokrivati. Zdela se mi je kersnica 21. kozoperska zadosti debela, torej jo dam populiti in domú spraviti; bila je tako mladikasta, kakor da bi bila v enem dnevu zrastla. Bila je skorej vsa lepo debela, vendar sem odbral eno, ki se mi je najlepša zdela, in jo zvagam; tehtala je le eno rez manj kot 10 liber. Deževno in toplo vreme repi kaj streže, vendar mislim, da tako debele bo le malo letos.

Križnogorski.

Kako je komisija v dunajski razstavi mesca maja jugoslevanske vina sodila? *)

Iz časnika štajarske kmet. družbe.

(Dalje.)

Krajnske.

C. kr. kmetijska družba v Ljubljani je šesterih sort vino od 5 vinorejcev v razstavo poslala, od katerih je bil gospod Gabriánov pikolit najbolji spoznan.

Vipavski „Oberfelder“ iz vinogradov gosp. grofa Lantieri-a, kteremu tudi sploh „Kindermacher“ pravijo, in kateri je sicer zló obrajtan, ni v razstavi svojega dobrega imena poterdil.

Škoda, da ni bilo zlo rudečega maruna v razstavo poslanega; bil bi od komisije gotovo zavoljo dobrote in niske cene pohvaljen bil.

Sploh pa ni na Krajnskem vinoreja do zdaj še na visoko stopnjo prišla, posebno na Dolenskem ni taka, kakoršna bi imela biti, menda večji del zato, ker se tukaj tertne sorte nahajajo, kakoršne so Horvatje v svoje verte zaplodili, h katerim so Dolenci še naslednje pridružili, nam-

reč: tičino, lipovšino, volovno in javor, — terte, ktere po navadi ne donšajo žlahne jagode.

Marun, kterega Krajnci naj bolj obrahtajo, se pride-luje naj bolj v štajarskih vinogradih ob Savi.

Vino se na Krajnskem na 16,700 oralih prideluje, kjer ga na leto okoli 324,000 veder pridelajo, ktero se na 1.296,000 gold. cení. Tega pa ni za potrebo krajnske de-žele zadosti, zato se ga pa tudi več tavžent veder v deželo pripelje iz Štajarskega in Primorskega.

Dolenska stran je posebno za vino- in sadjorejo, kakor tudi za svilo- in čbelorejo kaj pripravna dežela, zato bi bilo tudi prav, da bi se ondašni kmetovavci omenjenih ob-delovanj z večim trudom poprijeli. — Le škoda, da se tukaj z vinorejo ravno tako vkvarjajo kakor na Horvaškem!

Primorske.

Iz Primorskega je bilo iz Kopra vino z imenom vino roso v razstavo poslano, ktero se pa v vradnem imeniku ne nahaja, in nad kterim ni komisija nič posebnega našla.

Vino se prideluje v primorskih vinogradih na 32,200 oralih, kjer se ga na leto okoli 800,000 veder pridelja, in se na 3.200,000 gold. cení.

Černkasti pikolit in refoš sta na Primorskem skor naj več obrahtana; belih vin Primorec ne čisla veliko.

Na Primorskem bi se imele skorej samo černe vina pridelovati in le bolj zgodnje terte vpeljati, kjer jih po na-vadi visoko rasti pusté.

Zgodnja portugalska ali oportska terta, ktera je od nekdaž že v Vipavi na grof Lantieri-jevih grajščinah zasa-jena, bi bila skorej naj gorša, da bi se na Primorskem sploh zasadila, zato, ker se rada na visoko spenja.

Ravno tako koristna bi bila na Primorskem tudi plava frankiška, ktera v Gumpoldskirhnu in Vezlavi že dolgo slovi.

Vojaške krajine.

Iz vojaške krajine sta le gospod Ilia Gavranović 7. graničarskega regimenta v Klokajseviu in g. Marko Tadianović, brodo-graničarskega regimente Nr. 7 v Kra-novcah, černe vina v razstavo poslala.

Imenovane vina so bile ob enem s slovenskimi vred presojene bile, in kar se je od unih izreklo, tudi od téh veljá.

V vojaški granici raste terta na 48,000 oralih, kjer se vina na leto najmenj 1.449,000 veder za 4.347,000 gold. vrednosti pridelja. Vinogradi v vojaški granici so, kar rodovitost zadeva, ravno taki kakor na Horvaškem in Slavonskem.

(Konec sledi.)

Tudi gledé sadjoreje se je treba natornih postav deržati.

Po tistih okolicah, kjer so se ljudje dosihmal malo ali skorej nič s sadjorejo ukvarjali, se ne sodi krivo, ako se reče, da le sèmtertje kdo nekoliko poveršne vednosti od

*) V poslednjem listu v opombi k tému sostavku zdolej na prvi strani, v 3. versti beri preenostrano (zu einseitig) namest precenostrano. Vred.

Kakošne meje je imela Kranjska v raznih časih.

Spisal P. Hicinger.

3. Kranjska v drugi dobi srednjega veka.

(Dalje.)

Vse imenovane pokrajne ali marke so večidel imele po samem svoje kneze ali grofe, skupaj pa so za čas Karola Vélicege stale pod furlanskem vojvodom; po tem so bile zopet bolj razločene. Ko je pa Italia s cesarsko krono došla nemškemu kralju Otonu I., so bile tiste strani izročene koroškemu vojvodom, prav za prav, da se je varovala pot v Italio. Leta 1077 pa je cesar Henrik IV. furlansko vojvodstvo, istriansko in kranjsko marko, kakor se kaže, s slovensko vred, izročil Oglejskemu patriarhu Sigeardu in njegovim naslednikom v lastino, tako sicer, da so se patriarhi bolj šteli med italske kot med nemške kneze. Patriarhi so Furlanijo oskerbovali sami, Istrio, Kranjsko s Slovensko marko vred pa so prepušali nekaj časa koroškemu, pozneje zopet meranskim vojvodom kakor v najem; tudi manjši posesti so delili raznim grajšakom v najemšine ali feude. Časoma pa so si ti najemniki ali feudatarji, kakor se je sploh zgodilo po Nemčiji, povzeli večje pravice, in oblast Oglejskih patriarhov se je zmanjšala. Tako so si Goriški grofje ali knezi osvojili Goriško, Pazensko in Metliško knežijo, Vipavo in Postojno; Divinski gospodje so se polastili Krasa in Pivke; Korotanski vojvoda Udalrik III. se je od l. 1251 štel za gospoda na Kranjskem, in njegove posesti se je kot dedič l. 1270 polastil češki kralj Otokar II.; le v Istrii in Furlaniji so se patriarhi še več časa obdržali v svoji moči, dokler jim Benečani niso vzeli vse posesti, kar se je zgodilo za patriarhom Ludovikom III. l. 1445. Po tem, ko je kralja Otokarja III. zmagal, je cesar Rudolf I. leta 1282 Albertu in Rudolfu, svojima sinoma, podelil Kranjsko s Slovensko marko vred, kakor jima je dal tudi Avstrio in Štajersko. Tem novim avstrijskim vojvodom iz habsburske hiše se je krog l. 1366 podvergel Hugon, gospod v Reki, in posestnik Divinske, Senožeske, Premške in drugih grajšin na Krasu; od Goriških knezov jim je ravno takrat došla Postojna in Vipava; leta 1374 pa sta vojvoda Albert III. in Leopold III. podedovala Pazensko in Metliško knežijo po smrti kneza Alberta II. Na to sta vojvoda v Ljubljani zbrala stanovne Kranjske, Slovenske strani, Metlike, Pivke, Krasa in Istrie, ter sta od njih prejela prisego vedne zvestobe. S tem je Ljubljana postala središče vseh poprej razdrobljenih pokrajin in strani, in Kranjsko se je začelo šteti za vojvodstvo. Ko se je leta 1382 tudi Terst podal v oblast avstrijskih vojvodov, je tudi s tem prišel v tesnejo zvezo s Kranjskim; vendar se mora opomniti, da mesti Terst in Reka ste si vedno ohranile nekaj samosvojnosti, in niste nikdar celoma stale pod kranjskim poglavarstvom. (Primeri Valvazor XI. b. str. 596 in dalje). Pa tudi zveza Kranjskega s Slovensko marko, Metliko, Pivko, Krasom in Istrio še ni bila popolnoma uterjena; v starih listinah tistega in poznejega časa se naraje še imenujejo s posameznimi imeni, ne pa s skupnim, kot Kranjsko vojvodstvo. V letu 1521 je cesar Karol V. svojemu bratu Ferdinandu I. prepustil avstrijske dežele s Kranjskim vred, pa Metliko, Kras in Istrio s Terstom in Reko vred je hotel za se pridržati; na prošnje in priporočila kranjskih stanov pa je delitev premenil tako, da je Kranjsko s pridruženimi stranmi skupaj ostalo kakor poprej. Z listom 16. maja 1522 je bilo to potrjeno, in od slej se je Kranjsko s Slovensko marko, Metliko, Pivko, Krasom in Istrio vred smelo šteti za eno deželo ali provincio po sedanjem pomenu. Od tistega časa pa ste se mesti Terst in Reka tudi bolj za se štele. S to dobo pak je bila tudi zveza Kranjske

sadjoreje ima, v kateri se še mnogo mnogo pogreša. Nihče se učen na svet ne rodi, temuč treba je, da v take zadeve pride, kjer si zamore sčasoma z marljivostjo in trudom zaklad raznih vedb pridobiti. Naj bi jaz na visokih planinah najdel pastirja, ki še nikdar ni v kakem mestu bil, in tudi še morde svoje duš ni kakih bukev v rokah imel, ter bi ga nagovarjal, naj mi nekaj péč popirja v lično pozlačene bukve poveže, bi se mu kaj čudno zdelo, da od njega kaj takega zahtevam.

V listu „Novic“ pod št. 81 str. 322 se bere: „V Ložki dolini je sadja tudi le malo, posebno mladega drevja se le malo nahaja.“ Če pa 18 verstic preskočiš, boš tole bral: „To hvale vredno zapoved ženinom — sadja saditi — je kantonska gosposka v Ložu tudi dala, in že je viditi mnogo mladega sadja.“ To se nam zdí, da je velikansk skok, ki stvarnica ne pozna in ga osupnjeni občudujemo!

„Novice“ so že večkrat priobčile željo, da bi okrajne gosposke po svoji moči blagovolile sadjorejo podpirati, torej tudi gré vsim tistim gosposkam, ki so se v občinski prid za to trudile, očitna hvala.

Zastran toliko ugodnega pospeha v sadjoreji pa mislimo, da je tam v kratki dobi moglo mnogo ženinov biti, in da je tudi, kar je hvale vredno, slehern veliko drevesc posadil, da se je množica mladega drevja prikazala.

Od kod so pa ženini drevesca dobivali? Gospod pisatelj sam pové, da ne vé na Notranjskem šole z vertnim sadiščem, torej je tudi v Ložki dolini ni.

Sadna šola je pa gotovo najpripraviši pomoček posebno za tiste kraje, kjer je sadjoreja bela vrana, jo umno na noge spraviti, kajti tukaj se zamore tudi tistemu, ki je primoran nekaj drevesc vsaditi, in ki mu je sadjoreja ptuja reč, povedati in ob kratkem v djanji pokazati, kaj in kako naj z drevesci dela, da ne bo njegovo delo prazen trud. Morda so se ženini iz družih krajev preskerbeli z mladimi drevesci? To bi pa nekteremu ženinu preveč stroškov napravilo, in ko je Loška dolina precej merzla, bi se tudi drevesca iz gorkejih krajev tje presajene, dokler bi se merzlejšega cnebija ne privadile, večidel le slabo v rasti obnašale.

So morda ženini po germovjih in po gojzlih divjake kopali ter jih po svojih zemljiših posadili? Kjer divjak v močno kamniti zemlji med germovjem raste, ali se pa po spokah deleč okrog širi, ter s koreninicami si živeža išče, ga tisti, ki ga iz take zemlje koplje, zares drago plača; ako pa on s krampom, kar včasih drugač mogoče ni, divjaku korenine poseka, mu serčno korenino neusmiljeno odterga in ga smertno ranjenega usadi, in če mu tudi desetkrat ozelení, mu vendar umen sadjorejec še toliko cene ne prisodi, kakor v blatu suhemu kolu, in če je jezero takih kolov posajenih, vendar sadúnosnih dreves ne bode.

Le kjer je pri vsaki večji kmetiji ali saj pri vsaki vasi zato odločen prostor, kamor se peške sejejo in drevesca po raznih načinih požlahnujejo, tje je sonce umne sadjoreje prijazno in zares dobrotljivo pred prag posijalo.

Neki bravec „Novic“ iz Notrajskega.

Gospodarske skušnje.

(Apno zoper nevarnost za življenje v hramih z novim vinom). Ker je že letos več ljudi ob svoje življenje prišlo, ki so neprevidno v hrame stopili, v katerih je bilo močno novo vino spravljeno, zabernemo na prost in ne drag pomoček zoper to nevarnost. Napolnijo se namreč plitve posode, velike po primeri k velikosti hrama, z ravno ugašenim apnom in se postavijo v hram. Pervih štirindvajset ur je treba družega apna vsake dvé ali tri ure nastaviti, da se preveč hlipa iz vrčnega vina ne izcimi.